

Asia: VN/1070/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sukupuolen vahvistamisesta sekä siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommenttinne liittyen sukupuolen vahvistamisen edellytyksiin (1 §):

Syyttäjälaitoksella ei ole lausuttavaa.

2. Kommenttinne liittyen hakemukseen ja sen käsittelyyn (2 §). Kommentteja pyydetään esimerkiksi siihen, onko sukupuolen vahvistamisen hakemusmenettely esitetyssä muodossaan toimiva ja tarkoituksenmukainen.

Syyttäjälaitoksella ei ole lausuttavaa.

3. Kommenttinne liittyen sukupuolen vahvistamisen oikeusvaikutuksiin (3 §). Lausunnoissa pyydetään kiinnittämään erityistä huomiota sellaiseen lainsäädäntöön, jossa sukupuolelle annetaan merkitystä ja jota hallituksen esityksessä ei ole tunnustettu. Lisäksi huomiota pyydetään kiinnittämään säännöksen aiheuttamiin muutostarpeisiin lausunnonantajan toiminnassa/hallinnonalalla.

Ehdotetun lain on esimerkiksi arvioitu mahdollisesti edellyttävän muutoksia vankeus- ja tutkintavankeuslakien säännöksiin vankien sijoittamisesta sekä henkilöntarkastuksista ja päihitteettömyyden valvonnasta. Vastaavia säännöksiä on myös laissa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta. Lain on myös arvioitu edellyttävän muutoksia eräisiin rikoslain säännöksiin.

Syyttäjälaitos haluaa esittää lausuntonaan seuraavaa:

Esitysluonnoksen perusteella sukupuolen oikeudellisen vahvistamisen erottamisella lääketieteellisistä tutkimuksista ja hoidoista sekä sukupuolen oikeudelliseen vahvistamiseen liittyvästä lisääntymiskyvyttömyydestä luopumisella vaikuttaisi olevan muutostarpeita eräisiin rikoslain rikostunnusmerkistöjen sanamuotoihin.

Esitysluonnoksen (s. 16–17) mukaan lakiuudistuksen yhteydessä pohdittavia merkityksellisiä rikostunnusmerkistöjä ovat rikoslain 21 luvun 4 §:n mukainen lapsensurma, rikoslain 22 luvun 1 §:n

mukainen laitton raskauden keskeyttäminen sekä 2 §:n mukainen törkeä laitton raskauden keskeyttäminen sekä 3 §:n mukainen laitton alkioon puuttuminen. Rikoslain 21 luvun 4 §:n mukaiseen lapsensurmaan voi tunnusmerkistön mukaan syyllistyä nainen, joka synnytyksestä tai ahdistuksesta surmaa lapsensa. Rikoslain 22 luvun 1 §:ssä 3 momentin mukaan laittomasta tai törkeästä raskaudenkeskeytyksestä tuomita ei tuomita tekijänä eikä osallisena naista, jonka raskauden keskeyttämisestä teossa on kysymys. Rikoslain 22 luvun 3 §:n mukaisen laittoman alkioon puuttumisen tunnusmerkistön mukaan tekijä voi syyllistyä rikokseen muun muassa ryhtyessään alkiontutkimukseen ilman raskaana olevaan naisen kirjallista suostumusta.

Esitysluonnoksen nykytilan arviointia koskevista perusteluista (s. 44–45) todetaan edellä mainittujen rikostunnusmerkistöjen säädetyssä sellaisena aikana, jolloin lainsäädännön oletuksena on ollut, että vain juridisesti naiseksi määritellyt henkilöt voivat olla raskaana tai synnyttää lapsen. Oikeustilan ylläpitämiseksi lainsäädännössä on säädetty lisääntymiskyvyttömyydestä edellytyksenä sukupuolen oikeudelliselle vahvistamiselle. Perusteluissa todetaan kuitenkin, että jo nykytilan lainsäädännön mukana on mahdollista, että henkilö, joka on oikeudelliselta sukupuoleltaan mies, säilyttää biologisen sukupuolensa mukaisen lisääntymiskykynsä, tulee raskaaksi ja synnyttää lapsen. Esitysluonnoksessa on arvioitu, että tilanteiden, joissa oikeudellisesta sukupuoleltaan mies tulee raskaaksi ja synnyttää lapsen, voidaan kuitenkin arvioida lisääntyvän lakiehdotukseen sisältyvät lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksen poistamisen myötä.

Syyttäjälaitos yhtyy esitysluonnoksessa olevaan kirjaukseen, että rikoslain edellä mainittuihin tunnusmerkistöihin tulisi tehdä tarpeelliset muutokset siitä syystä, että edellä kuvatulla tavalla tunnusmerkistöt ovat jo edellä kuvatuilta sanamuodoiltaan vanhentuneet. Säännösmuutoksissa tulee huomioida erityisesti rikosoikeudellinen laillisuusperiaate sekä siihen liittyvä rikostunnusmerkistöjen tarkkarajaisuus ja selkeys. Esitysluonnoksen perusteluissa on todettu, ettei käytössä olleiden tilastotietojen perusteella Suomessa ole vuosina 2006–2020 ollut ainoatakaan miestä epäiltynä RL 22 luvun 1 §:n mukaisesta lapsensurmasta. Syyttäjälaitoksen käsitys on, että nyt muutostarpeiden kohteena olevien tunnusmerkistöjen soveltaminen on ollut muutenkin hyvin vähäistä.

Muihin tässä kohdassa mainittuihin lakimuutoksiin syyttäjälaitoksella ei ole lausuttavaa.

4. Kommenttinne liittyen sukupuolen vahvistamisen oikeusvaikutuksiin ja vanhemmuuteen (4 §)

Syyttäjälaitoksella ei ole lausuttavaa.

5. Kommenttinne liittyen vanhemmuutta kuvaavaan nimikkeen muuttamiseen (5 §). Erityistä huomiota pyydetään kiinnittämään sellaiseen lainsäädäntöön, jossa vanhemmuutta kuvaavaan nimikkeeseen liitetään oikeusvaikutuksia (vanhemmalle itselleen tai tämän lapselle) ja jota hallituksen esityksessä ei ole tunnustettu. Lausunnoissa pyydetään myös kiinnittämään huomiota niihin muutostarpeisiin, joita vanhemmuutta kuvaavan nimikkeen muuttaminen edellyttää esimerkiksi lausunnonantajan tietojärjestelmissä.

Syyttäjälaitoksella ei ole lausuttavaa.

6. Kommenttinne liittyen ulkomaisen päätöksen tunnustamiseen (6 §):

Syyttäjälaitoksella ei ole lausuttavaa.

7. Kommenttinne liittyen lain voimaantuloon ja sen soveltamisen porrastamiseen (8 §):

Syyttäjälaitoksella ei ole lausuttavaa.

8. Kommenttinne liittyen esityksen pääasiallisiin vaikutuksiin, ml. selvitykseen joka on laadittu lapsivaikutusarvioinnin tueksi. Lausunnossa pyydetään kiinnittämään huomiota vaikutuksiin, joita lausunnonantaja arvioi esityksestä aiheutuvan toiminnalleen/hallinnonalallaan. Huomiota pyydetään kiinnittämään myös tietojärjestelmiin kohdistuviin muutostarpeisiin sekä muihin tiedonhallintalain 5 §:n 3 momentin kannalta olennaisiin asioihin.

Syyttäjälaitoksella ei ole lausuttavaa.

9. Muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

Rappe Jukka
Syyttäjälaitos

Oikarainen Jukka
Syyttäjälaitos - Valtakunnasyyttäjän toimisto